

ТЕОРЕТИКО-МЕТОДИЧНІ ПІДХОДИ ФОРМУВАННЯ КОНЦЕПЦІЇ ІНВЕСТИЦІЙНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ РОЗВИТКУ АГРАРНОГО ВИРОБНИЦТВА

THEORETICAL AND METHODOLOGICAL APPROACHES FOR THE FORMATION OF THE CONCEPT OF INVESTMENT SUPPORT FOR THE DEVELOPMENT OF AGRICULTURAL PRODUCTION

У статті здійснено розробку теоретико-методичних підходів до формування концепції інвестиційного забезпечення розвитку аграрного виробництва задля зміцнення продовольчої та економічної безпеки держави. Визначено, що вирішення проблем аграрної сфери тісно пов'язане з розвитком інвестиційних процесів, здатними забезпечити стійке підвищення продуктивності праці, ефективності й конкурентоспроможності аграрного виробництва. Зазначено, що у країнах з високоефективним аграрним виробництвом добре налагоджені й давно функціонують різні напрями державної підтримки аграрного сектору, одним з яких є розвиток та регулювання інвестиційних процесів. Встановлено, що з одного боку, інвестиції служать засобом формування оптимальних пропорцій суспільного відтворення і є компонентом інвестиційної діяльності, з іншого, вони створюють інститут формування оптимальних пропорцій суспільного розвитку і є елементом умов їх реалізації. Для підвищення ефективності заходів державної підтримки необхідний науковий супровід для переходу аграрного виробництва, і особливо галузей сільського господарства, на інвестиційно-інноваційну модель розвитку. У результаті проведених досліджень розроблено концепцію інвестиційного забезпечення аграрної сфери, основна мета якої полягає у відновленні й розвитку інвестиційного потенціалу для підвищення ефективності аграрного виробництва.

Ключові слова: концепція, інвестиції, потенціал, розвиток, регулювання, механізм, ефективність, аграрне виробництво, безпека.

The article develops theoretical and methodological approaches to the formation of the concept of investment support for the development of agricultural production in order to strengthen the food and economic security of the state. It was determined that solving the problems of the agrarian sphere is closely related to the development of investment processes capable of ensuring a sustainable increase in labor productivity, efficiency and competitiveness of agricultural production. It is noted that in countries with highly efficient agricultural production, various directions of state support for the agricultural sector are well established and have been functioning for a long time, one of which is the development and regulation of investment processes. It was established that, on the one hand, investments serve as a means of forming optimal proportions of social reproduction and are a component of investment activity, on the other hand, they create an institution of forming optimal proportions of social development and are an element of the conditions for their implementation. To increase the effectiveness of state support measures, scientific support is needed for the transition of agricultural production, and especially agricultural industries, to the investment and innovation model of development. For this, it is necessary to build an investment and innovation system that would meet our conditions and the possibilities of modernization of economic entities in the agrarian sphere. As a result of the conducted research, the concept of investment provision of the agrarian sphere was developed, the main purpose of which is to restore and develop the investment potential for increasing the efficiency of agricultural production. According to the proposed concept, the economic mechanism for regulating investment processes in the agrarian sphere includes: diagnostics of the functioning of the agrarian sphere and the agro-food market; identification of factors that contribute to the systematic activation of investment processes; development of an agrarian innovation system; reduction of investment risks; optimization of the management decision-making system when evaluating the effectiveness of investment projects; justification of the elements of the strategy of investment transformations in the agrarian sphere.

Key words: concept, investment, potential, development, regulation, mechanism, efficiency, agricultural production, safety.

УДК 330.322:338.432

DOI: <https://doi.org/10.32782/dees.9-20>

Зоря О.П.

д.е.н., професор,
Полтавський державний
аграрний університет

Зоря С.П.

к.е.н., доцент,
Полтавський державний
аграрний університет

Мисник Т.Г.

к.е.н., доцент,
Полтавський державний
аграрний університет

Zoria Oleksii, Zoria Svitlana,

Mysnyk Tetiana

Poltava State Agrarian University

Постановка проблеми. Інвестиційна діяльність займає особливе місце в економічній науці, у тому числі в аграрній економіці, оскільки інвестиції відіграють важливу в ефективному функціонуванні та розвитку аграрного виробництва. Вирішення проблем аграрної сфери тісно пов'язане з розвитком інвестиційних процесів, здатними забезпечити стійке підвищення продуктивності праці, ефективності й конкурентоспроможності аграрного виробництва. Роль і значення інвестиційних ресурсів у функціонуванні та розвитку аграрної сфери вказують на необхідність вдосконалення прийомів і механізмів їх подальшого розвитку та регулювання.

Практика розвинутих країн показує, що у ринкових умовах господарювання аграрні товаровиробники практично не можуть отримувати дохід, достатній для постійного здійснення розширеного відтворення тільки за рахунок реалізації виробленої продукції. У даний час, ефективний розвиток аграрного сектору економіки можливий лише за активної участі держави. Окрім того, аграрне виробництво ніколи не зможе бути галуззю вільною від державного регулювання внаслідок досить низької еластичності попиту та нееквівалентністю цін. У країнах з високоефективним аграрним виробництвом добре налагоджені й давно функціонують різні напрями державної підтримки

аграрного сектору, одним з яких є розвиток та регулювання інвестиційних процесів. Роль держави у вирішенні проблеми формування інвестиційних ресурсів аграрної сфери є визначальною, саме тому державна підтримка залучення фінансових ресурсів у аграрне виробництво набуває особливого значення.

Аналіз останніх досліджень і публікацій.

Теоретико-методологічні та прикладні аспекти інвестиційного забезпечення аграрного виробництва досліджувались і висвітлені у роботах багатьох вітчизняних вчених. Значний внесок у розгляд цього питання зробили: В. Андрійчук, В. Аранчій, В. Борисова, І. Вінченко, А. Гайдуцький, В. Геєць, Ю. Губені, О. Гудзь, Б. Данилишин, М. Дем'яненко, М. Зось-Кіор, М. Кісіль, І. Ксьонжик, Ю. Лупенко, П. Макаренко, М. Малік, В. Маргасова, Л. Мармуль, І. Назаренко, О. Олійник, В. Плаксієнко, М. Пугачов, П. Пуцентейло, В. Россоха, П. Саблук, І. Свиноус, А. Стельмащук, С. Терещенко, О. Томілін, О. Ульянченко, Л. Худолій, А. Чупіс, О. Шпикуляк та інші. Незважаючи на значну кількість досліджень, які стосуються розвитку інвестиційних процесів, багато питань, пов'язаних з їх управлінням і регулюванням у аграрній сфері, обґрунтуванням пріоритетних напрямів, можливостей та механізмів системної активізації залишаються не до кінця вивченими, а ряд положень носить дискусійний характер.

Постановка завдання. Формування концепції інвестиційного забезпечення аграрного виробництва та розробка механізму його впливу на економічну безпеку держави дозволить створити умови для оптимізації виробничого потенціалу, стимулювання інноваційної активності, інформатизації та цифровізації основних бізнес-процесів суб'єктів агропродовольчої сфери, формування ефективного механізму фінансового управління з метою оздоровлення інвестиційного клімату та, як результат, зміцнення економічної та продовольчої безпеки держави у цілому. Забезпечення зазначених позитивних змін стане вихідною точкою незворотного процесу – зміцнення конкурентоспроможності національної економіки та продовольчої безпеки держави, що в свою чергу, сприятиме зростанню добробуту населення й іміджу України в умовах сталого розвитку.

Виклад основного матеріалу дослідження.

Інвестиційний процес в економіці будь-якого типу передбачає здійснення наступних перетворень: ресурси – вкладення – приріст капіталу – корисний ефект. Це реалізується в інвестиційній діяльності у певний часовий проміжок через встановлення цілей інвестування та механізмів їх досягнення. При цьому під цілями розуміється обґрунтування оптимальних обсягів і пропорцій інвестиційних вкладень в галузі й сфери економіки [1]. Економічні ж механізми являють собою той інвестиційний

інститут, за допомогою якого формуються зазначені обсяги і пропорції. Виходячи зі сказаного, для інвестиційного процесу характерний дуалізм функцій. З одного боку, інвестиції служать засобом формування оптимальних пропорцій суспільного відтворення і є компонентом інвестиційної діяльності, з іншого, вони створюють інститут формування оптимальних пропорцій суспільного розвитку і є елементом умов їх реалізації.

Для досягнення цілей управління інвестиційними процесами потрібне сприятливе інвестиційне середовище (рис. 1), яке, в свою чергу, повинне підтримуватися сприятливим інвестиційним кліматом – сукупністю екологічних, соціальних, економічних, політичних і юридичних умов, що максимально сприяють інвестиційному процесу. При цьому, економічне зростання є засобом, а не метою, а соціальні і екологічні цінності набувають статусу імперативних [5; 8].

Для вітчизняної економіки властива проблема структурних деформацій, що проявляються як структурні протиріччя і невідповідності між необхідністю модернізації соціально-економічних умов розвитку і можливостями її забезпечення, виходячи зі структури накопичення інвестиційного потенціалу.

Виходячи зі сказаного та згідно еколого-соціальної концепції людського розвитку, реформування вітчизняної економіки необхідно проводити через поступову поетапну трансформацію суспільних відносин у напрямі підвищення якості життя населення, поліпшення стану природного середовища на основі переходу до нового технологічного стану розвитку економіки [2].

За результатами проведених досліджень визначено основні елементи системи державного регулювання інвестиційної діяльності в аграрній сфері (рис. 2). Для підвищення ефективності заходів державної підтримки необхідний науковий супровід для переходу аграрного виробництва, і особливо галузей сільського господарства, на інвестиційно-інноваційну модель розвитку. Для цього необхідно побудувати інвестиційно-інноваційну систему, яка б відповідала б нашим умовам і можливостям модернізації суб'єктів господарювання в аграрній сфері. Щоб здійснити комплексну модернізацію, зробити товаровиробників високорентабельними, повинні бути структури, які мають відповідні виробничі потужності, кадри і фінансові ресурси. Суттю державної інвестиційної політики в аграрному секторі, як і в інших галузях економіки, стає, перш за все, формування і розвиток інститутів та механізмів, що забезпечують просування в виробництво ресурсозберігаючих проектів і передових розробок, стимулювання інноваційної активності підприємств шляхом страхування ризиків, митно-тарифної політики, податкових превенції, створення кластерів з високим науковим і виробничим потенціалом [7].

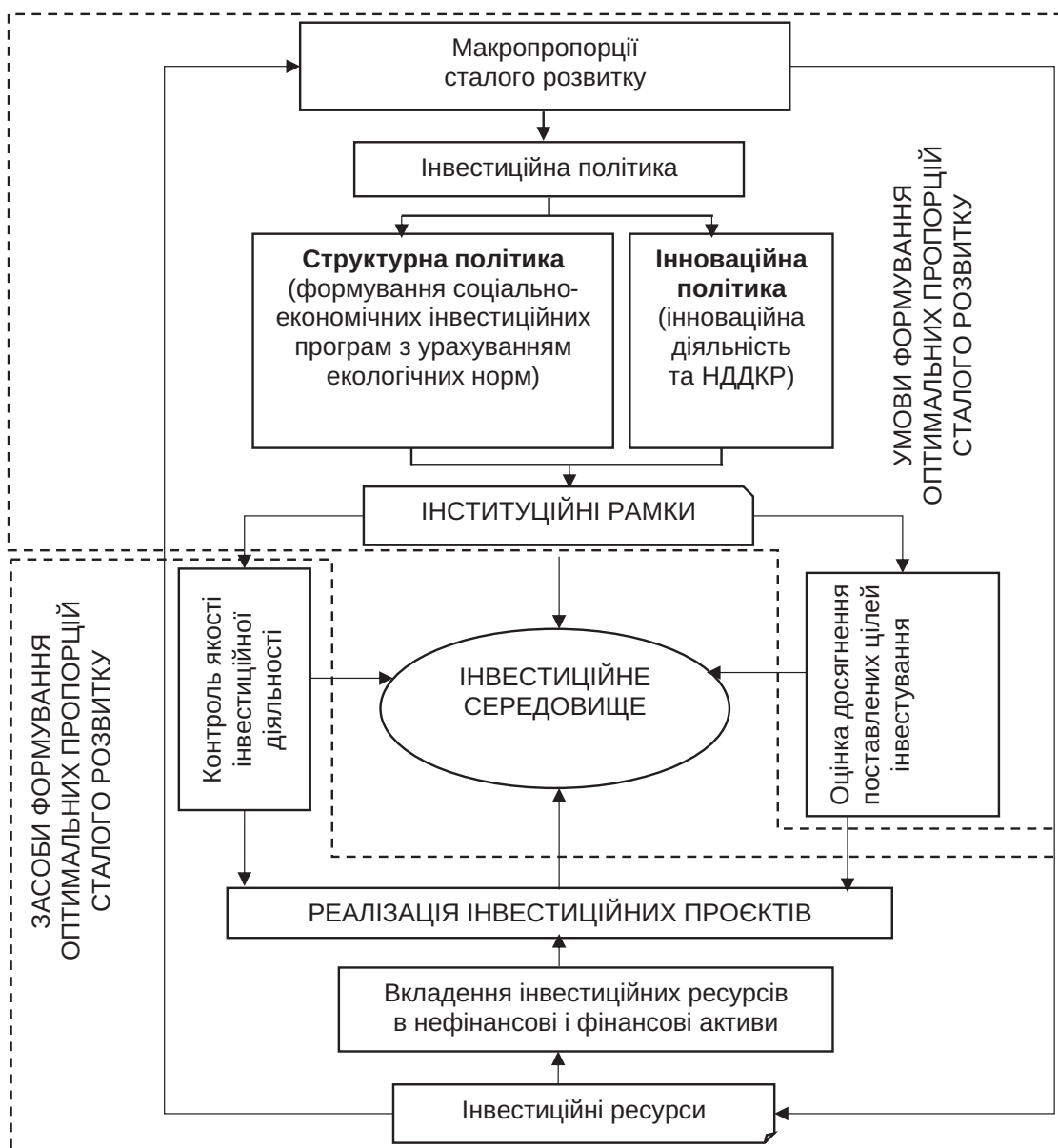

Рис. 1. Концепція інвестиційного забезпечення сталого розвитку аграрного виробництва

Джерело: удосконалено авторами

У даний час в аграрній сфері складається специфічний тип відтворення, який характеризується переважанням спрощених технологій та низьким рівнем кредитоспроможності підприємств. У такій ситуації безпосередні виробники практично не в змозі самостійно змінити положення в інвестиційній сфері, оскільки основні резерви фінансового оздоровлення виробництва знаходяться за межами їх компетенцій і відповідальності. Дослідження різних теоретичних підходів до розвитку інвестиційних процесів у аграрній сфері дало можливість обґрунтувати концептуальні засади формування економічного механізму їх регулювання (рис. 3).

Формування і функціонування механізму залучення реальних інвестицій є складовою частиною реалізації інвестиційної стратегії розвитку аграрної

сфери економіки нашої держави. Основна мета запропонованої концепції полягає у відновленні і розвитку інвестиційного потенціалу аграрної сфери для забезпечення її стійкої конкурентоспроможності. Відповідно до запропонованої концепції економічний механізм регулювання інвестиційного процесу в аграрній сфері включає в себе: діагностику функціонування сільського господарства, агропродовольчого та інвестиційного ринків; виявлення факторів, що сприяють або перешкоджають активізації інвестиційної діяльності в аграрній сфері; розробку аграрної інноваційної системи; зниження інвестиційних ризиків шляхом утворення виробничих кластерів і розробку заходів, спрямованих на стимулювання їх розвитку; оптимізацію процедури оцінки ефективності інвестиційних проектів

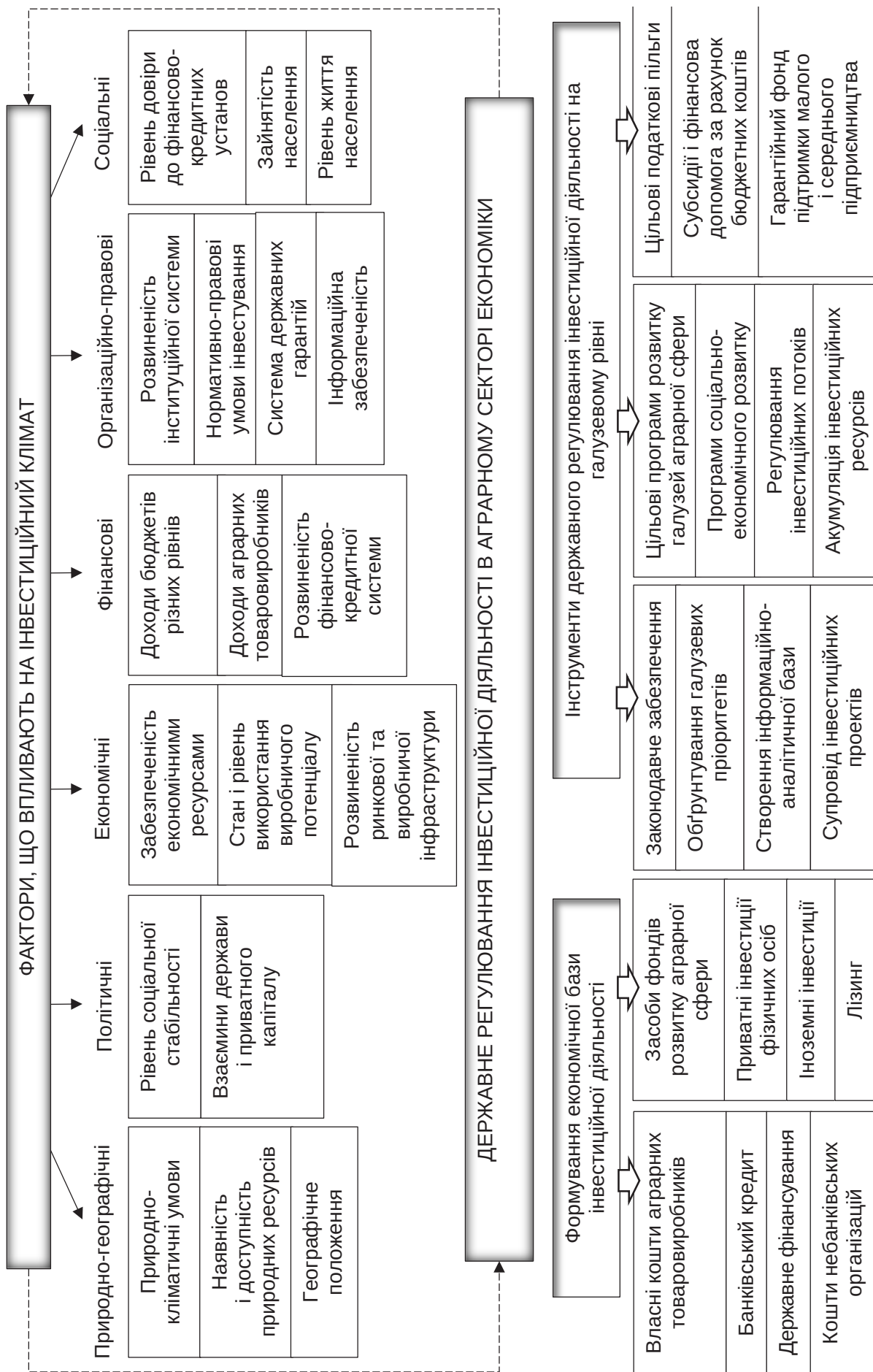

Рис. 2. Основні напрями державного регулювання інвестиційних процесів у аграрній сфері

Джерело: удосконалено авторами

Рис. 3. Концептуальні засади економічного механізму регулювання інвестиційних процесів у аграрній сфері

Джерело: удосконалено авторами

у аграрній сфері; обґрунтування та лобювання інвестиційної стратегії розвитку аграрної сфери у сучасних ринкових умовах.

Отже, економічний механізм регулювання інвестиційних процесів у аграрній сфері – це система взаємодії між державними органами управління, галузями та підприємствами, що забезпечує залучення інвесторів в інтересах розширення і модернізації діючого або створення принципово нового виробництва з використанням інноваційних технологій і випуску нових видів продукції. Під механізмом залучення реальних інвестицій в аграрну сферу розуміється сукупність послідовних дій для оцінки фінансово-інвестиційної стійкості суб'єктів господарювання галузі, вибору стратегії формування інвестиційних ресурсів, розрахунком фінансово-економічної ефективності інвестиційного проекту, а також інвестиційному моніторингу. Ефективність такого механізму буде залежати від якісної роботи на кожному його етапі.

Висновки. У результаті проведених досліджень розроблено концепцію інвестиційного

забезпечення аграрної сфери, основна мета якої полягає у відновленні й розвитку інвестиційного потенціалу для підвищення ефективності аграрного виробництва. Відповідно до запропонованої концепції, економічний механізм регулювання інвестиційних процесів у аграрній сфері включає в себе: діагностику функціонування аграрної сфери й агропродовольчого ринку; виявлення факторів, які сприяють системній активізації інвестиційних процесів; розробку аграрної інноваційної системи; зниження інвестиційних ризиків; оптимізацію системи прийняття управлінських рішень при оцінці ефективності інвестиційних проектів; обґрунтування елементів стратегії інвестиційних перетворень в аграрній сфері.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Аранчій В.І., Зоря О.П., Голбан Т.Т. Стратегічні напрями інвестиційно-інноваційного розвитку аграрного виробництва на галузевому та господарському рівнях. *Причорноморські економічні студії*. 2019. Вип. 45. С. 33–38.

2. Гарбар Ж.В., Майбородюк К.С. Інвестиційне забезпечення інноваційного розвитку сільськогосподарських підприємств України. *Інвестиції: практика та досвід*. 2021. № 12. С. 18–22.

3. Дацій О.І. Фінансове забезпечення інноваційної діяльності в агропромисловому комплексі України. *Проблеми інвестиційно-інноваційного розвитку*. 2011. № 1. С. 65–76.

4. Зоря О.П., Зоря С.П., Мауер Д.Р. Концептуальні засади інвестиційного забезпечення виробництва і переробки екологічно безпечної продукції тваринництва. *Інфраструктура ринку*. 2021. Вип. 60. С. 35–40.

5. Ілляшенко С.М. Інвестиційна політика держави як інструмент економічного розвитку країни. *Сталий розвиток економіки*. 2013. № 2 (19). С. 207–210.

6. Котенко Н.М. Формування джерел інвестиційної діяльності на сільських територіях. *Інноваційна економіка*. 2012. № 9 (35). С. 255–258.

7. Сторонянська І., Пелехатий А. Фінансове забезпечення розвитку сільських територіальних громад: монографія. Львів : ІРД, 2014. 190 с.

8. Ульянченко О.В. Інноваційно-інвестиційна діяльність, як основа сталого розвитку економіки держави. *Науковий вісник Мукачівського державного університету*. 2015. № 2 (4). С. 70–76.

REFERENCES:

1. Aranchii, V.I., Zoria, O.P., Holban, T.T. (2019) Stratehichni napriamy investytsiino-innovatsiynoho rozvytku ahrarnoho vyrobnytstva na haluzevomu ta hospodarskomu rivniakh [Strategic Areas of Investment-Innovation Development of Agricultural Production at the Industry and Economic Level]. *Prychornomorski ekonomichni studii*, no. 45, pp. 33–38.

2. Harbar Zh.V., Mayborodyuk K.S. (2021) Investytsiynе zabezpechennya innovatsiynoho rozvytku sil's'kohospodars'kykh pidpryyemstv Ukrayiny [Investment support for innovative development of agricultural enterprises of Ukraine]. *Investytsiyi: praktyka ta dosvid*, no. 12, pp. 18–22.

3. Datsiy O.I. (2011). Finansove zabezpechennya innovatsiy v ahropromyslovomu kompleksi Ukrayiny [Financial support innovation in agriculture Ukraine]. *Problemy investytsiyno-innovatsiynoho rozvytku*, no. 1, pp. 65–76.

4. Zorya O.P., Zorya S.P., Mauer D.R. (2021) Kontseptual'ni zasady investytsiynoho zabezpechennya vyrobnytstva i pererobky ekolohichno bezpechnoyi produktsiyi tvarynnytstva [Conceptual principles of investment support for the production and processing of ecologically safe livestock products]. *Infrastruktura rynku*, vyp. 60, pp. 35–40.

5. Illiashenko, S.M. (2013) Investytsiina polityka derzhavy iak instrument ekonomichnoho rozvytku krainy [The investment policy of the state as an instrument of economic development]. *Stalyi rozvytok ekonomiky*, no. 2 (19), pp. 207–210.

6. Kotenko, N.M. (2012) Formuvannya dzherel investytsiynoyi diyal'nosti na sil's'kykh terytoriyakh [Formation sources of investment in rural areas]. *Innovatsiyna ekonomika*, vol. 9 (35), pp. 255–258.

7. Storonianska, I., Pelehatiy, A. (2014) Finansove zabezpechennya rozvytku sil'skykh terytorialnykh hromad [Financial support for the development of rural communities]. Lviv: IRD. 190 p.

8. Ul'ianychnenko, O.V. (2015) Innovatsiyno-investytsiyna diyal'nist', yak osnova staloho rozvytku ekonomiky derzhavy [Innovation and investment activity as the foundation for sustainable national economic development]. *Naukovyj visnyk Mukachivs'koho derzhavnoho universytetu*, vol. 2 (4), pp. 70–76.